

‘Loopbaan leerling als vertrekpunt’

*Hans van Nieuwkerk, procesmanager
herontwerp mbo*

“Het is vooral een proces van repareren en moderniseren”, zegt Hans van Nieuwkerk, procesmanager voor het herontwerp mbo. Hij wil daarbij praten over de essentie van dat middelbaar beroepsonderwijs.

“E

r is een algemeen geaccepteerde

definitie van waar het over gaat”, zegt Hans van Nieuwkerk, de landelijke procesmanager herontwerp mbo. Hij heeft ondervonden dat het onderwijs behoorlijk eensgezind is over de thema's bij de actuele veranderingen. De competentiegerichte kwalificatiestructuur is dan het fundament. Tegelijk wordt gestreefd naar minder uitval en meer doorstroom. Het nieuwe middelbaar beroepsopleiding richt zich verder op de loopbaan van de leerling en op de regio. En het wil meebewegen met de arbeidsmarkt. Van Nieuwkerk (58), al bijna 35 jaar vooral leidinggevende en bestuurlijke functies in het mbo, is vorig jaar mei aangesteld als procesmanager. Hij ondersteunt met zijn team de instellingen bij herontwerp van hun opleidingen. Er is vijf jaar gepland voor het proces. Eind 2008 zou er een eindrapportage met resultaten en doelen moeten komen. “Op basis daarvan kun je weer verder, want het blijft een dynamisch proces.”

Van Nieuwkerk heeft veel roc's bezocht. Hij is ook met Rien van Tilburg, procesmanager voor groen, op aoc's geweest. “Ik zie dan dat we de tijd achter ons laten dat zo'n opleiding 80, misschien wel 100 procent groen moet zijn. Voor een beroep als tuinder komt er bijvoorbeeld veel management bij. Bij bloem zie je dat retail breder wordt en je hebt de zorgboerderijen. Allerlei combinaties.” “Er komen in een opleiding dan stukken handel (waarvoor je kunt aankloppen bij KC Handel) of management (Ecabo). Het herontwerp anticipeert op dat soort nieuwe arbeidsmarkt vragen. Dat is een gemeenschappelijke klus van scholen en kenniscentra.”

Repareren

Consensus is er volgens hem bijvoorbeeld over de noodzaak om de loopbaan van een leerling centraal te stellen. Hoe organiseer je de school rondom die loopbaan? Wat vraagt dat? Hoe zorg je dat het onderwijs dan zo goed mogelijk haar rol kan vervullen? “Dat heeft grote gevolgen voor de bedrijfsvoering”, vertelt Van Nieuwkerk. “Dat willen we laten uitzoeken.

Een valkuil bij dit soort processen is dat je in algemene statements blijft hangen. Maar we willen een concreet beeld van hoe zo'n school er dan uitziet.”

“Er zijn aan de andere kant veel ontwikkelingen buiten de school. Ontwikkelingen op economisch, sociaal en cultureel vlak die invloed hebben op het type leerlingen dat je binnenkrijgt en het onderwijs dat je voor hen inricht.” En ook demografische ontwikkelingen (vergrijzing) en technologische (de internetgeneratie). Met consequenties voor het onderwijs.

“Een derde punt (en motivatie voor het herontwerp) is dat we opnieuw de verbinding tussen mbo en de leerling willen herijken.”

“Een echte innovatie is het niet,” vervolgt hij, “het herontwerp. Ik probeer zorgvuldig om te gaan met begrippenkaders, want dingen die innovatie worden genoemd, zijn dat vaak allerm minst. Hier is het ook eerder een proces van herijken, moderniseren en repareren.”

Eigenlijk praat je dan over twee processen: de opzet van competentiegericht onderwijs enerzijds en herontwerp van het mbo waarbij oude opleidingen worden vervangen door nieuwe opleidingen rondom loopbaan anderzijds. “Twee processen met eigen doelstellingen en een eigen dynamiek”, denkt Van Nieuwkerk. “Maar tegelijkertijd is er een sterke onderlinge verbinding.”

Functietrainingen

Nadenken en discussiëren over het herontwerp leidt intussen tot concrete ideeën. Zo wordt er bijvoorbeeld gedacht aan een domeinindeling voor het hele mbo en een major-minorapak die lijkt op die van het hoger onderwijs.

“Het web-regime kent het begrip domein niet”, legt Van Nieuwkerk uit. “Er zijn wel 750 kwalificaties met een zekere ordening die ook zichtbaar is op de arbeidsmarkt. Maar niet een ordening zoals we die nu hebben geadviseerd. Die domeinindeling is gebaseerd op een analyse van de huidige situatie. Daar valt op dat een 16-jarige al direct moet kiezen voor een beroep en een functie. Beroepsopleidingen zijn meer functietrainingen geworden.”

Procesmanagement

Procesmanagement van herontwerp mbo: Hans van Nieuwkerk en René van Gils

Procesmanagement competentiegerichte kwalificatiestructuur: Peter Cras

Gemeenschappelijke project: Cras en Van Nieuwkerk

Groene procesmanager herontwerp mbo: Rien van Tilburg

“Ons idee was een domeinindeling te maken die aansluit bij de leef- en denkwereld van 15- en 16-jarigen. Bovendien moet de indeling herkenbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Verder wil je ook weg van dat superspecialistische waar veel leerlingen helemaal niet aan toe komen. En ten slotte willen we de inschrijving loskoppelen van de diplomering.”

“Onze domeinopzet (met behalve Voedsel en leefomgeving, bijvoorbeeld ook Zakelijke dienstverlening, Gastvrijheidsindustrie en evenementen of Communicatie, informatie en media) geeft die mogelijkheid. Je start in een domein. Breed. En uiteindelijk wordt je schilder of tuinder. Tegelijk moet het ook mogelijk zijn dat leerlingen die al bij aanvang weten waarvoor ze naar die school komen, smal starten.” “Specialiseren aan de achterkant, niet aan de voorkant”, zo noemt Van Nieuwkerk dit. “Er is immers veel gemeenschappelijks in veel domeinen. Nu wordt elke opleiding bekostigd. Dan zeggen wij: ga kijken of je niet per domein kunt bekostigen? Binnen een domein is dan alle verkeer mogelijk. Alleen voor overstap naar een ander domein is overschrijving nodig.” →

“Er is alle reden om het zo te doen. Er is wel een risico inderdaad; van alles wat je verzint, kunnen mensen gevangenissen maken. Terwijl je open velden moet hebben, geen afgesloten gebieden.”

“Tegelijk denk ik dat de domeinvorming perspectief geeft voor de major-minorontwikkeling.” Het idee is daar dat je eerst een major doet en vervolgens een minor, bijvoorbeeld ter verdieping in het vakgebied of verbreding in een ander vakgebied. In de major doe je dan als basis ongeveer de helft van een kwalificatieprofiel.

Essentie

“Ik wil niet discussiëren over niveaus, maar over de functionaliteit van het mbo”, vervolgt Van Nieuwkerk. Terug naar de essentie.

“Kijk naar wat er gebeurt. Het systeem van de web draait nu acht jaar. Al in 1999, drie jaar na de invoering, werd gezegd: dit werkt dus niet. Er is toen een notitie gemaakt waarin geschreven werd dat we de omslag naar competentiegericht moesten maken en dat we van 750 naar pakweg 120 kwalificaties terugmoesten. Ik vind het een te waarden stap van het Colo dat ze zeggen: we zitten in een ontwikkelingsproces.”

“Er is een transitie bezig en de passende houding daarbij is niet: ze bakken er niks van. Je moet zorgen dat je met elkaar tot resultaat komt. We

moeten dan toe naar een systeem dat anticipeert op de arbeidsmarkt van de toekomst. Als werk een meer multidisciplinair karakter krijgt, moet je daar klaar voor zijn.”

“Tegelijk is het zaak op te passen dat we niet doorslaan. Dat is in onderwijs vaak het geval.”

“Maar het gaat erover dat iedereen aan de bak komt, dat je vakmensen aflevert en ook een middenkader dat kan doorstromen naar het hbo. Het gesprek moet primair over functionaliteiten gaan en de motivering daarvan. Ik ben doodsbenuwd dat het bijvoorbeeld wat die domeinen betreft gaat over: moeten het er 7, 8 of 9 zijn? In plaats van over de essentie.”

Proeftuinen

Nadenken over het herontwerp, praten over de hoofdzaak. Voor Hans van Nieuwkerk en de andere leden van het procesmanagement volgt daar een waaier van activiteiten uit. Overleg rondom inhoud en uitvoering van het herontwerp, publicaties verzorgen, ondersteunen voor goed verloop van de proeftuinen, adviseren van beleidsmakers, scholen en kenniscentra.

“Mijn tijd gaat nu zitten in overleg over die proeftuinen, vaak met OCW. Verder gaan we een onderzoek uitvoeren naar de aansluiting met het hbo. En we kijken ook naar de consequenties voor een leven lang leren. Ik heb verder veel contacten met scholen,

want het is ook promotioneel. Het proces moet gaan leven.”

De proeftuinen krijgen nu veel aandacht. Daar wordt immers geëxperimenteerd met een enorm belangrijk onderdeel voor het procesmanagement, namelijk competentiegericht onderwijs en in het bijzonder de kwalificatieprofielen die de kenniscentra in overleg met onderwijs en bedrijfsleven eind december hebben opgeleverd.

Van Nieuwkerk somt op wat er uit die proeftuinen moet komen. Dat is productinformatie (voldoen de kp's, regelen ze de bevoegdheden goed), informatie over de praktijk (welke gevolgen heeft deze aanpak bijvoorbeeld voor bpv en voor examinering), inhoudelijk (wat zijn valkuilen en welke *good practises* zijn er) en beleidsinformatie voor Colo, sociale partners, de overheid (dat moet bouwstenen opleveren voor een nieuwe wetgeving).

“De eerste voortgangsrapportage over de proeftuinen is uit. Die is vooral kwantitatief. We hopen dat we in september kwalitatieve resultaten hebben. En vanaf augustus verwachten we een stevige verbreding. Dat is dan, als het allemaal goed gaat, ook geregeld met een experimenteerartikel in de wet. Tegen die tijd zijn de kwalificatieprofielen af en dan kun je ook inhoudelijk verbreden.” ☞

Ton van den Born